

Ο αρχιτέκτονας **Αλέξανδρος Τομπάζης** ξεδιπλώνει την αφηγηματική ικανότητά του

Με το βλέμμα στον ουρανό και τα πόδια στη γη

ΕΝΔΟΞΕΣ ΠΑΤΡΟΓΟΝΙΚΕΣ ΡΙΖΕΣ (ΤΡΙΣΕΓΓΟΝΟ ΤΟΥ ΥΔΡΑΙΟΥ ΜΑΝΟΛΗ ΤΟΜΠΑΖΗ), ΠΑΙΔΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΣΤΙΣ ΑΓΓΛΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΕΣ ΙΝΔΙΕΣ (Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΓΙΑ ΠΟΛΛΕΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ ΕΚΕΙ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΙΚΟ ΣΤΕΛΕΧΟΣ ΤΩΝ RALLI BROTHERS), ΣΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟ ΚΑΙ, ΜΕΤΑ, ΣΕ ΜΙΑ ΜΥΘΙΚΗ ΑΘΗΝΑ, ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΕΚ ΜΗΤΡΟΣ ΠΑΠΠΟΥ ΡΟΔΟΚΑΝΑΚΗ: «ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΑΣ, ΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΕΚΕΙΝΗ, ΥΠΗΡΧΑΝ ΑΔΕΙΑ ΟΙΚΟΠΕΔΑ. ΦΥΤΕΥΑΝ ΣΤΑΡΙ, ΕΒΟΣΚΑΝ ΠΡΟΒΑΤΑ, ΚΑΙ ΔΕΝ ΜΙΛΑΩ ΓΙΑ ΚΑΠΟΙΟ ΧΩΡΙΟ, ΑΛΛΑ ΓΙΑ ΤΟ ΨΥΧΙΚΟ ΕΠΙ ΤΗΣ ΛΕΩΦΟΡΟΥ ΚΗΦΙΣΙΑΣ»

Γράφει η **Λίλι Τομπάζου**

Ο Αλέξανδρος Τομπάζης, γεννημένος το 1939 στο Καρασί, έζησε έμπρακτα τον διεθνισμό εξ απαλών ονύχων. Χάνοντας νωρίς τη μητέρα (εξατίας της ασθένειάς της μετακινείται εσπευσμένα η οικογένεια στην Αγγλία στα τέλη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου), μεγαλώνει στον αστερισμό της αυστηρής τρυφερότητας του πατέρα: δεινός ορειβάτης και φωτογράφος αλλά και δεξιοτέχνης στις ζυ-

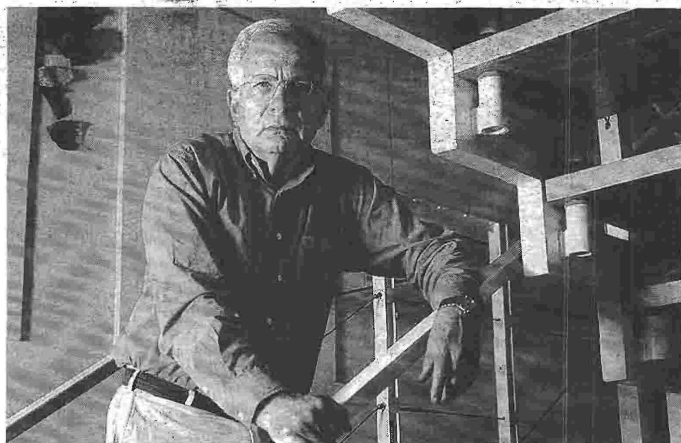

Αλέξανδρος Τομπάζης **Η ΟΜΟΡΦΗ ΚΑΜΗΛΟ-ΠΑΡΔΑΛΗ**

ΕΚΔ. ΠΑΤΑΚΗ, 2009
ΣΕΛ. 214, ΤΙΜΗ: 14 ΕΥΡΩ

λουργικές κατασκευές (από το εργαστήρι του σώζονται το ξύλινο παιδικό σπιτάκι που φιλοτέχνησε για τα δυο παιδιά του και το χαιρόνται ακόμη σήμερα τα δισέγγονά του, καθώς και το περίτεχνο ξύλινο τρένο που φυλάσσεται τώρα στο Μουσείο Μπενάκη), ο πατέρας κληροδότησε στον γιο την αίσθηση του πρακτικού και του συγκεκριμένου, την πολυπραγμοσύνη ή μάλλον την ποικιλία των ενδιαφερόντων, καθώς και τη μεθοδικότητα που αγγίζει σχεδόν τα όρια της τελειομανίας.

Το φθινόπωρο του 1946, όταν ο μικρός Αλέξανδρος φτάνει για πρώτη φορά στην Ελλάδα, μετά τον θάνατο της μητέρας του, δεν αντιμετωπίζει μόνον έναν άγνωστο τόπο, αλλά και μιαν άγνωστη γλώσσα, αφού τα ελληνικά του είναι ελάχισια. Τα σχολικά χρόνια μοιράζονται σε τρία εκπαιδευτήρια: Κολλέγιο Ψυχικού, Ανάβρυντα και Σχολή Μωραΐτη - από την τελευταία γυμνασιακή του χρονιά εκεί αναθυμιάται ζωηρά τον φυλόλογο τους Άλκη

«Αντιμετωπίζω την αρχιτεκτονική σαν ένα είδος σταυρολέξου που πρέπει να επιλύσω. Ένα είδος παιχνιδιού με παίκτες και κανόνες που αλλάζουν κατά τη διάρκειά του». Τη βαθύτατη σχέση της παιδείας με την παιδιά ο Αλέξανδρος Τομπάζης την ανακάλυψε νωρίς στη ζωή του και την έκανε πυξίδα στις ποικίλες δραστηριότητές του

Το μυστικό του τίτλου

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει για τον ευρηματικό τίτλο. Ένας από τους λόγους για τους οποίους ο φιλοπτερότερος αναγνώστης μπορεί να φυλλομετρήσει το βιβλίο είναι για να λύσει το αίνιγμα του τίτλου. Στο τελευταίο κεφάλαιο («Η όμορφη καμηλοπάρδαλη - Μάθημα χωρίς τέλος») ο συγγραφέας συμπεραίνει: «Κι έτσι, έχω φτιάξει στο νου μου - σαν ιδανικό που θα ήθελα να αγγίξω - την εικόνα μιας όμορφης καμηλοπάρδαλης. Γιατί έχει τέσσερα πόδια που πατούν στη γη. Δεν πετά ώστε να μην προλαβαίνει να αφομοιώνει. Καμιά φορά μπορεί να μοιάζει σαν να έχει ακόμα και κάποια αστάθεια. Αλλά πατά σταθερά. Έχει τον χρόνο να απορροφή τις ουσίες της γης, τις ανάγκες και την πραγματικότητα, είτε

αυτή είναι η λάσπη είτε το ανθόσπαρτο λιβάδι. Παράλληλα έχει το κεφάλι της ψηλά στον ουρανό. [...] Βλέπει μακριά, έχει όραμα. [...] Και, τέλος, κάπου στο μεταξύ έχει και μια καρδιά. Γιατί αρχιτεκτονική χωρίς καρδιά δεν πιστεύω ότι μπορεί να υπάρξει».

Στην εξαιρετική εκδοτική σειρά που διευθύνει ο Μισέλ Φάις «Η κουζίνα του συγγραφέα», «Η κουζίνα του ιστορικού» κλπ., «Η κουζίνα του αρχιτέκτονα» διά χειρός Τομπάζη ανταμείβει και με το παραπάνω τόσο τους απαιτητικούς γευστιγνότες όσο και τους οπαδούς του σύγχρονου ταχυφαγείου: διαβάζεται απνευστί.

Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΒΙΟΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

Μέσα από την ιστορία του προσωπικού βίου ξεπιδούν αβίαστα πολλαπλές ιστορίες που ενδιαφέρουν άμεσα βέβαια τους ειδήμονες της αρχιτεκτονικής, αλλά εξίσου και τον ιστορικό της παιδείας, της αρχαιολογίας ή της τέχνης, της αθηναϊκής ζωής, τον περιβαλλοντολόγο, τον πολεοδόμο και, πρωτίστως, τον απλό αναγνώστη που χαιρείται μια απλή, χαριτωμένη αφήγηση, με πινελιές χιούμορ αλλά και κομποπολιτικής σοφίας. Μικρά επεισόδια από την οικογενειακή ιστορία εναλλάσσονται με παραθέματα από διαλέξεις σε πυκνά ακροατήρια όπου εξηγείται η κατεπείγουσα πλέον ανάγκη για τη βιοκλιματική αρχιτεκτονική που προτείνει ο ίδιος σκέψεις για την τέχνη, την τεχνική, την τεχνολογία και την ανάγκη της συνύπαρξής τους στα κτίσματα που οφείλουν να υπηρετούν κυρίως τον χρίστη τους, τον άνθρωπο - ένα εγκώμιο για το λειτουργήμα του δασκάλου σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, από το νηπιαγωγείο έως το πανεπιστήμιο - δείγματα σχολικών εκθέσεων με σπερματικές ιδέες για όσα έμελλε να τον απασχολήσουν αργότερα: επιστολικά κείμενα της Μπουμπουλίας και του Κοραή στον ονομαστό Υόβριο πρόγονο - περιγραφή των συνθηκών υλοποίησης ορισμένων από τις βασικότερες αρχιτεκτονικές του συλλήψεις με ευρηματικές λύσεις αλλά και ατυχείς στιγμές - ύμνος στη συλλογικότητα του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού και επαγγέλματος, στο «πνεύμα της ομάδας» που πρωτανεύει σε κάθε σοβαρό και υπεύθυνο αρχιτεκτονικό γραφείο. Το σύνολο αυτής της πηγαίας αφήγησης διανθίζεται με πλούσιο φωτογραφικό υλικό από το πατρικό είτε το προσωπικό αρχείο. Πολλά ζωγραφικά και αρχιτεκτονικά σχέδια που κοσμούν τις σελίδες του βιβλίου λειτουργούν επίσης ως εύλογα επιχειρήματα ή προεκτάσεις των όσων υποστηρίζονται με τον γραπτό λόγο.

Αγγέλου για τον ξεχωριστό τόνο που έδινε στα μαθήματά του, μακριά από τον κανόνα της αποστήθισης και την εμμονή σε επισωσώδεις λεπτομέρειες. Ως μαθητής ακόμη εκδηλώνει την έντονη κλίση του, το ταλέντο του στη ζωγραφική, και ομολογεί: «Ναι, ήθελα να γίνω ζωγράφος, το ήθελα πολύ. Ακόμη και σήμερα σκέπτομαι τι ωραία που θα ήταν αν μετά την αρχιτεκτονική είχα φοιτήσει και στη Σχολή Καλών Τεχνών». Άλλωστε ο τότε δάσκαλός του της ζωγραφικής ήταν εκείνος που τον προέτρεψε να γίνει αρχιτέκτονας.

Ακολουθεί η σκληρή προετοιμασία για τις εξετάσεις στο Μετσόβιο Πολυτεχνείο, τα φοιτητικά χρόνια, οι νέοι δάσκαλοι, οι φίλοι, οι συνάδελφοι, η θητεία στο Ναυτικό, η θητεία στο Γραφείο Δοξιάδη, τα πρώτα επαγγελματικά βήματα, οι επιτυχίες, οι διακρίσεις εδώ και στο εξωτερικό, τα ταξίδια, το χτίσιμο της δικής του οικογένειας, το διπλοδέσμιό με τους Μπενάκηδες (ο δεύτερος γάμος του πατέρα του γίνεται με τη Βιργινία Ρωμανού, το γένος Μπενάκη - ο ίδιος δένεται διά βίου με την Αλεξάνδρα Κότσινα, πρωτανι-

ψιά της Βιργινίας, θυγατέρα της αδελφής της). Μα ζωιάτη με στόχους, με στοιχήματα, με ανσυχίες, με γνωριμίες τόπων, τοπίων, ανθρώπων, νοοτροπιών. Ο Αλέξανδρος Τομπάζης, από τους διασημότερους σύγχρονους Έλληνες αρχιτέκτονες, εκτός από το ταλέντο στο σχέδιο και τη ζωγραφική, που ποτέ δεν έπαψε να καλλιέργει, ξεδιπλώνει σε αυτές τις αυτοβιογραφικές σελίδες και μια εξαιρετική αφηγηματική ικανότητα.